

Сидоренко О. М.

Донецький національний медичний університет

Романюк С. Г.

Маріупольський державний університет

СПЕЦИФІКА ПРИСВОЄННЯ НАЗВ ЗАКЛАДАМ РОЗВАГ В ЗАХІДНИХ ТА СХІДНИХ РЕГІОНАХ УКРАЇНИ

У статті проаналізовано особливості присвоєння назв об'єктам розважального бізнесу, зафіксованих у західних та східних регіонах України протягом останніх двадцяти років, за лексико-семантичними та структурними ознаками.

Дослідження здійснено за допомогою таких наукових методів як описовий, ареальний, статистичний.

Досліджено численні українські ергоніми, зокрема 2697 назв об'єктів розважального бізнесу. Більшість назв подано українською мовою, а також наявні імена, запозичені з інших мов. Основний спосіб утворення назв –відапелятивний. Ці ергоніми було проаналізовано та зроблено спробу їх класифікації. Найменування об'єктів розваг заходу та сходу України, відапелятивного походження, умовно поділено на підгрупи. Аналізовані у поданій праці найменування мають позитивний стилістичний колір і виконують рекламну функцію. Зафіксовано назви з патріотичною семантикою, з незавуальованою вказівкою на вид діяльності, традиції, якість наданих послуг, позитивну, святкову атмосферу, веселий настрій, місце розташування, романтичні, завуальовані назви. Також присутні назви з указівкою на їжу, елементи посуду, назви рослин, риб, птахів, тварин з позитивною конотацією, лексеми на позначення кольору, назви дорогоцінних каменів та металів. Зазначено використання відонімного метода формування українських ергонімів. Серед відонімних назв проаналізовано ергоніми, утворені шляхом трансонімізації антропонімів, топонімів, міфонімів, поетонімів, омонімів, катойконімів, прагматонімів, анемонімів, куліронімів, фільмонімів, музикогрупонімів. З-поміж відонімних назв виокремлено відтопонімні та відантропонімні як найчисленніші. У назвах закладів розваг досліджуваних регіонів широко вживані іншомовні назви, запозичені з англійської, італійської, французької й подані як латинською графікою так і транслітеровані кирилицею.

Ключові слова: ергонім, топонім, антропонім, трансонімізація, апелятив, лексема, запозичена назва.

Постановка проблеми. Упродовж останніх десятиліть у лінгвістиці все більше уваги приділяють вивченню нового класу онімів – ергонімів – власних назв певних об'єднань людей [1, с. 85]. Поширений інтерес пояснюється зростанням кількості об'єктів різноманітної спрямованості, а саме: об'єктів готельного бізнесу, обслуговування, розваг тощо. Багато проблем постає під час лінгвістичного аналізу ергонімів, зокрема актуальним залишається питання мотивації вибору тої чи тої назви власниками закладів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженням назв об'єктів людської діяльності (далі ОЛД) почали займатися ще в 70-ті роки минулого століття. Присвятили свої праці вивченню ареальної ергоніміки: О. О. Белей [2], Ю. І. Дідур [3], Н. В. Кутуза [4], Н. М. Лесовець [5], О. М. Сидоренко [6], М. М. Цілина [7],

С. О. Шестакова [8]. Водночас у сучасній ономастиці відсутній ґрунтовний порівняльний аналіз ергонімії всіх регіонів України щодо виокремлення загальних та специфічних особливостей трансформування в ергоніми інших видів онімів та апелятивів.

Постановка завдання. Метою роботи є аналіз найменувань об'єктів розважального бізнесу, зафіксованих у західних та східних областях України протягом останніх двадцяти років, за лексико-семантичними та структурними ознаками.

Виклад основного матеріалу. Запропоноване дослідження проведено на матеріалі назв, зафіксованих упродовж 2000-2020 рр. в західних регіонах, до яких умовно віднесено Волинську, Закарпатську, Івано-Франківську, Львівську, Тернопільську, Черновецьку та Хмельницьку області; та східних регіонах, а саме в Дніпропетровській,

Донецькій, Запорізькій та Луганській областях. Аналіз ергонімів на тимчасово окупованих територіях Донецької та Луганської областей проведено на матеріалі, що був у наявності станом на 1 січня 2014 року і в подальшому не корегувався.

Специфіка іменувань закладів розваг на заході України

Підгрупа назв закладів розваг західних регіонів, а саме ресторанів, кафе, пабів, нічних клубів які знаходяться в західних областях нараховує 1315 назв.

Трансонімізовані оніми складають 331 назву чи 25 %. Відапелятивним шляхом утворено 75 % назв закладів розваг, який є основним серед назв цієї підгрупи.

З-поміж назв, утворених шляхом трансонімізації топонімів виокремлено:

- назви з патріотичною семантикою: «Україна», «Українська хата», «Українські страви», «Київський», Київ;

- назви з вказівкою на місцеві етнокультурні регіони, та їхні традиції: «Галицька хата», «Галицький замок», «Галицька садиба», «Гуцульщина»;

- одиничні топоніми, які мають відношення до даної місцевості: «Карпати», «Львів», «Хмельницький»;

- словосполучення з топонімом з вказівкою на розташування у місті: піцерія «Корзо 10» позначає заклад в будинку № 10 на центральній та найбільш багатолюдній пішохідній вулиці Ужгорода, розташованій в історичному центрі міста, у перекладі з італійської назва означає «вулиця, де прогулюються» або «місце для прогулянок»; «Кав'ярня на Завальній», «На Соборній», «Passiжу на Швабський»;

- одиничні топоніми, які не мають відношення до даної місцевості та називають відомі міста, міста та країни світу: «Валенсія», «Венеція», «Родос» – острів в Егейському морі, четвертий за величиною в Греції; *Florenzia*;

- словосполучення апелятивів + топонім: «Старий Белград», «Маленький Париж», «Перлина Львова», «Старий Львів», «Перлина Карпат»;

- відтопонімний ад'єктив + апелятив: «Віденська кави», «Львівська копальня кави», «Моршинська вежа», «Закарпатський креденс» – де креденс довга низька шафа (комод) для посуду та столової білизни;

- трансонімізований оронім: «Ай-Петрі», «Верховина», «Говерла»;

- трансонімізований гідронім та словосполучення з ним: «Дністер», «Синевирський перевал».

З-поміж ергонімізованих антропонімів виділено:

- трансонімізовані одиничні антропоніми – привабливі жіночі імена: «Аліса», «Бетрис», «Вікторія», «Ганна-Марія», «Діана», «Леся», «Марта»;

- трансонімізовані одиничні антропоніми – чоловічі імена: «Алеко», «Алекс», «Даніел», «Левко», «Назар», «Роман», «Святослав», «Едуард»;

- назви з відантропонімним компонентом з вказівкою на ім'я господаря або засновника: «У Богдана», «У Джованні», «У Лідії», «У вуйка Василя», «У Капуляка», «Ресторація Бачевських» – відома в усій Європі і світі ще з 1782 родина Бачевських, коли вони відкрили першу в світі фабрику масового виробництва горілки яка зараз повернулася до Львова разом з унікальними наливками і настоянками та традиціями галицької, української, польської, європейської та єврейської кухні, «Хмельний дім Роберта Домса» – названий на честь львівського підприємця німецького походження, засновника і власника нафтових і озокеритних копалень, який відкрив у Львові промислове виробництво «кави» з цикорію;

- трансонімізовані антропоніми – імена та прізвиська видатних особистостей сьогодення й минулого та словосполучення з ними: «Ван Гог» – на честь нідерландського художника-постімпресіоніста, «Габсбург» – на честь прізвиська однієї з найбільш могутніх монарших династій Європи протягом Середньовіччя і Нового часу, «Моцарт» – на честь видатного австрійського композитора і музиканта-віртуоза, «Мункачи» – прізвисько угорського живописця німецького походження Мігая Мункачі, «Ракоці» – на честь князя Трансильванії, керівника анти габсбурзької національно-визвольної війни угорського народу Ференца II Ракоці, «Черчіль» – прізвисько державного діяча, прем'єр-міністра Великої Британії у роки Другої світової війни Уїнстона Черчіля, «Шекспир» – прізвисько англійського драматурга Єлизаветинської епохи, «Шиллер» – прізвисько німецького поета та філософа Фрідріха Шиллера, *Da Vinci* – на честь видатного художника та науковця італійського Відродження, *Franciszek Romaszkan* – назва на честь представника роду нобілітованих польських шляхтичів вірменського походження, вихідців із Молдавії;

- словосполучення апелятивів + трансонімізований антропонім: «Веселий Джек», «Замок Злати», «Страви пані Стефи», «Три Миколи», «Золото Полуботка» – загадкова назва, відобра-

жаючи легенду про велику кількість золота, яку український гетьман Павло Полуботок нібито залишив на зберігання в одному з англійських банків, «*Корона Вітовта*» – назва, де трансонімізований антропонім позначає ім'я великого князя литовського, сміливого та жорстокого реформатора, який сприяв заселенню та освоєнню українських земель.

З-поміж назв, утворених від інших видів онімів зафіксовано:

– трансонімізовані поетоніми: «*Бравий Швейк*», «*Вінні-Пух*», «*Колобок*»;

– трансонімізований фільмонім, раніше трансонімізований з книгоніма, однойменного роману Генрика Сенкевича: «*Вогнем і мечем*»;

– трансонімізовані прагматоніми: «*Піросмані*» – скорочене прізвище грузинського художника-примітивіста Ніко Піросманішвілі, пізніше трансонімізоване в відомий бренд – сорт грузинського червоного вина, *Laphroaig* – марка одного з відомих шотландських односолодових віскі, назву можна перекласти як «мальовнича долина на березі широкої бухти»;

– трансонімізовані катойконіми: «*Варяжанка*», «*Галичанка*», «*Подольнянка*», «*Подольнячка*», «*Україночка*»;

– трансонімізовані міфоніми: «*Афродіта*», «*Діоніс*», «*Пегас*»;

– трансонімізовані куліроніми: «*Оливье*», «*Первак*», «*Tiramisu*»;

– трансонімізовані музикогрупоніми: «*Любе*», «*Наутилус*»;

– трансонімізовані анемоніми: «*Торнадо*», «*Цунамі*».

Назви, утворені відапелятивним способом, поділено на такі підгрупи:

– назви, відображаючи національний колорит, традиції: «*Українська ніч*», «*Гопачок*», «*Козачок*», «*Панська втіха*», «*Панський двір*», «*Хутір*»;

– назви з прямою вказівкою на спрямованість закладу: «*Їдальня*», «*Піцерія*», «*Півний майданчик*», «*Пиріжкова майстерня*», «*Чебуречна+*»;

– лексеми з вказівкою на якість обслуговування, затишок, позитивну атмосферу: «*Батькова оселя*», «*Відпочинок*», «*Затишок*», «*Місто мрій*»;

– назви, вказуючи на святкову атмосферу, веселий настрій: «*Веселий монах*», «*Вертеп*», «*Витрибеньки*», «*Кайф*», «*Хмільна бочка*»;

– назви з вказівкою на їжу: «*Вареники тут*», «*10 дерунів*», «*Пельмені*»;

– назви з вказівкою на елементи посуду: «*Велика тарілка*», «*Горяча чашка*», «*Своя тарілка*», «*Княжий келих*», «*Чарочка*», «*Чашка*»;

– романтичні назви із завуальованою семантикою: «*Весна*», «*Дім легенд*», «*Зорепад*», «*Спокуса*», «*Мечта султана*»;

– назви кав'ярень з лексемою *кава*: «*Віденська кавка*», «*Світ кави та чаю*», «*Львівська копальня кави*», «*Цісарська кавка*»;

– назви рослин з позитивною конотацією: «*Лаванда*», «*Магнолія*», «*Пролісок*», «*Сакура*», «*Соняшник*», «*Ялинка*»;

– назви риб, птахів, тварин з позитивною конотацією: «*Альпака*», «*Білка*», «*Два гуся*», «*Краб*», «*Три ведмеді*», «*Фламінго*»;

– назви, що вказують на особливості місця розташування: «*101 кілометр*», «*Перехрестя*», «*Біля озера*», «*Біля шпиталю*», «*Під вітряком*»;

– словосполучення з лексемою *золотий/а/е*: кафе «*Золотий дукат*» у Луцьку, ресторан «*Золота підкова*», бар «*Золоте кільце*» у Тернополі;

– словосполучення з лексемою *старий/а/е*: «*Стара фортеця*», «*Старий двір*», «*Старий Львів*», «*Старий млин*», *Oldcafé* (англ. Старе кафе);

– словосполучення з лексемами на позначення кольору: «*Білий кінь*», «*Білий кролик*», «*Зелений гай*», «*Червона рута*», «*Біле і чорне*».

Серед назв іншомовного походження основною мовою запозичення виступає англійська: *First Café* (перше кафе), *Meat* (м'ясо), *Eat Me* (їжте мене), на другому місці італійська: *Presto Pizza* (незабаром піца), *Cosa Nostra* (наша справа), *Mio* (моє); и на третьому французька: *Ala minute* (по хвилині), *Mon cafe* (моя кавка), латинською графікою подано: *Chorne Sontse*, *Hospoda*, *Idalnyana Fedintsya* та ін.

Специфіка іменувань закладів розваг у східних регіонах

Дослідження специфіки найменувань закладів розваг цього регіону здійснено на матеріалі назв зафіксованих на території східних областей. Всього нараховано 1382 одиниці. Трансонімізовані оніми становлять близько 25 % (343 одиниці). Відапелятивним шляхом утворено 75 % назв об'єктів готельного бізнесу.

З-поміж назв, утворених шляхом трансонімізації топонімів, виокремлено:

– трансонімізовані одиничні топоніми, що вказують на державну приналежність об'єкта: «*Україна*», «*Украина*»;

– трансонімізовані одиничні топоніми, що мають відношення до даної місцевості: «*Днепропетровск*», «*Донбасс*», «*Доброполье*»;

– трансонімізовані одиничні топоніми без відношення до даної місцевості: «*Берлін*», «*Відень*», «*Париж*», «*Сан-Ремо*», «*Сицилія*»;

– трансонімізовані гідроніми: «Босфор», «Днепр», «Каспій»;

– словосполучення відтопонімний ад'єктив + апелятив: «Баварський двор», «Львівська майстерня шоколаду», «Українська кухня»;

– словосполучення трансонімізований топонім + апелятив або апелятив + трансонімізований топонім: «Старый Тифлисъ», *Arizona Food Bar* (англ. Арізонський продовольчий бар), *Bella Italia* (іт. Прекрасна Італія);

– одиничний трансонімізований оронім: «Арапат».

Назви, утворені шляхом трансонімізації антропонімів, розподілено на такі підгрупи:

– трансонімізовані одиничні антропоніми – привабливі жіночі імена: «Александра», «Елена», «Елизавета», «Дарина», «Камелия», «Катюша»;

– трансонімізовані одиничні антропоніми – чоловічі імена: «Алекс», «Анджей», «Максим», «Натан», «Ринат»;

– трансонімізовані імена та прізвища видатних людей: «Бурбон», «Дали», «Наполеон», «Челентано», «Моника Беллуччи», *Bellini*;

– словосполучення з відантропонімним компонентом з указівкою на ім'я господаря: «Пиво у Валерія», «У Петровича»;

– трансонімізований антропонім + апелятив або апелятив + трансонімізований антропонім: «Добрий Миша», «Добрий Шубин», «Мама Роза», «Наташа плюс», «Старый Томас», «Товарищ Сухов»;

– відантропонімні назви, утворені від імен видатних діячів минулого з комеморіальним компонентом імені: *парк імені Т. Шевченко*, *парк імені Гурова*, *театр опери та балету імені А. Б. Солов'яненко*, *обласна філармонія імені С. Прокоф'єва*.

Зафіксовано контамінацію у назв івідантропонімного походження з указівкою на імена господарів «Вианна» (Віталій та Анна).

З-поміж назв об'єктів закладів розваг, утворених від інших видів онімів зафіксовано такі підгрупи:

– трансонімізовані міфоніми: «Атлант», «Посейдон», «Прометей»;

– трансонімізовані поетоніми: «Воланд», «Кот Бегемот», «Дон Балу»;

– трансонімізовані фільмоніми: «Кавказская пленница», «Капитошка», «Мимино»;

– трансонімізований музикогрупонім: «Наутилус»;

– трансонімізований анемонім: «Цунами»;

– трансонімізований катойконім: «Українка»;

– трансонімізовані прагматоніми: «Зубровка», «Сармат», «Піросмани».

З-поміж назв відапелятивного походження виокремлено такі підгрупи:

– фольклорні назви, які відображають національний колорит: «Козацька фортеця», «Козацький тын», «Козацький хутор», «Казачок»;

– ергоніми з незавуальованою вказівкою на вид діяльності: «Блинная», «Вареничная», «Закусочная», «Кав'ярня», «Кафе», «Кафетерий»;

– лексеми з указівкою на якість умов, надаваємих закладом: «Веселий шинок», «Від пуза», «Друже Пивасику»;

– абстрактні відапелятивні назви романтичного або фантазійного плану: «Вдохновение», «Восторг», «Гармония», «Мираж»;

– назви, утворені від назв рослин з позитивною конотацією: «Березка», «Ива», «Сакура», «Магнолия», «Омела», *Shamrock* (англ. Трилисник);

– назви, утворені від назв птахів та тварин з позитивною конотацією: «Два гуся», «Дикая утка», «Какаду», «Лама», «Пеликан», «Пингвин»;

– назви, утворені від назв дорогоцінних каменів та металів: «Жемчужина», «Красный коралл», «Мельхиор»;

– назви з лексемою *золотий/-а/-е*: «Золотой дракон», «Золотое руно», «Золотой оазис»;

– словосполучення з вказівкою на розміри закладу: великі – *Le Grand* (фр. Чудово), маленькі – *Gastro Дворик*, «Дворик»;

– назви з вказівкою на форми будівлі закладу: «Башня», «Винный погребок»;

– лексеми на позначення їжи: «Бисквит», «Икра & Икра Черная», «Укроп», «Узвар»;

– відапелятивні назви, що вказують на географічні та інші специфічні реалії розташування об'єкта: біля дороги – «Дорожное», «Перекресток»; біля моря – «Волна», «Причал»; біля лісу – «Дубрава», «Лесная роща».

Група назв іншомовного походження східних регіонів не є численною й становить лише 19% від загальної кількості найменувань об'єктів закладів розваг. Зафіксовано як назви, подані латинською графікою, – *Mix*, *Moon City*, *Redline*, *Kiss*, *Sun City*, так і транслітеровані – «Дольче» (від *dolce* – солодкий, запозичення з італійської), «Намбе ван» (від *number one* – номер один, запозичення з англійської), «Стейк хауз» (від *steak house* – бифштексна, запозичення з англійської), «Тет-а-тет» (від *têt à têt* – голова до голови, у переносному сенсі віч-на-віч, запозичення з французької).

Розподіл назв відонімного та відапелятивного походження та запозичень об'єктів розваг сходу та заходу України

№	Регіон	Загальна кількість	Відонімні назви, %	Відтопонімні назви, %	Відантропонімні назви, %	Іншивідонімні, %	Відапелятивні назви, %	Запозичення, %
1	Західні регіони	1315	25	10	8	7	75	28
2	Східні регіони	1382	25	10	9	6	75	19
	Всього:	2697						

Найчисленнішими є традиційно запозичення з англійської: *Road Star* (дорожня зірка), *Soul Time* (час душі), *Sun Ray* (сонячний промінь), *Whisky Club* (віскі-клуб), *Zero* (нуль). Значну кількість назв закладів розваг запозичено з італійської мови й подано латинською графікою: *Bella Italia* (красива Італія), *Bella Vita* (красиве життя), *Buon Fratelli* (щасливі брати), *La Famiglia* (сім'я), *La Strada* (дорога), *Primavera* (весна), *Presto* (скоро). Також зафіксовано назви, запозичені з французької: *Mon Ami* (Мій друг), *Bon Jour* (Добрий день), *Têt à têt* (віч-на-віч).

Понад 20 українських назв передано засобами латинської графіки: *DiVan*, *Na-Zubok*, *Teplo*, *The Budka*, *Vodogray* та ін.

Висновки і пропозиції. Основним способом формування назв об'єктів розваг заходу та сходу України визначено відапелятивний.

Усі назви – це позитивні, орфоепічно нескладні лексеми, які є зрозумілими як для українськомовних, так й іншомовних відвідувачів.

Подальше вивчення специфіки виникнення ергонімів полягає в зіставному аналізі найменш об'єктів різних видів діяльності.

Список літератури:

1. Бучко Д. Г., Ткачова Н. В. Словник української ономастичної термінології. Харків : Ранок-НТ, 2012. 256 с.
2. Белей О. О. Сучасна українська ергонімія (на матеріалі власних назв підприємств Закарпатської області) : дис. ... канд. філол. наук: 10.02.01. Львів, 2000. 209 с.
3. Дідур Ю. І. Особливості функціонування ергонімів у мові, мовленні та ментальному лексиконі (в українській, англійській та російській мовах) : дис. ... канд. філол. наук: 10.02.15. Одеса, 2015. 195 с.
4. Кутуза Н. В. Структурно-семантичні моделі ергонімів (на матеріалі ергонімікону м. Одеси) : дис. ... канд. філол. наук: 10.02.01. Одеса, 2003. 214 с.
5. Лесовець Н. М. Ергонімія м. Луганська: структурно-семантичний і соціально-функціональний аспекти : дис. ... канд. філол. наук: 10.02.01. Луганськ, 2007. 295 с.
6. Сидоренко О. М. Номінаційні процеси в полілінгвальній ергонімії Донеччини : дис. ... канд. філол. наук: 10.02.15. Донецьк, 2013. 210 с.
7. Цілина М. М. Ергоніми м. Києва: структура, семантика, функціонування : дис. ... канд. філол. наук: 10.02.01. Київ, 2006. 243 с.
8. Шестакова С. О. Лексико-семантичні інновації у системі сучасної української номінації (на матеріалі ергонімів і прагмонімів) : дис. ... канд. філол. наук: 10.02.01. Харків, 2002. 204 с.

Sydorenko O. M., Romanyuk S. G. SPECIFICITY OF NAMING ENTERTAINMENT INSTITUTIONS IN THE WESTERN AND EASTERN REGIONS OF UKRAINE

The purpose of the article is the names' analysis of objects of entertainment, recorded in the western and eastern regions of Ukraine over the last twenty years according to lexical, semantic and structural features.

The research was carried out using such scientific methods as descriptive, areal, statistical.

Numerous Ukrainian ergonyms, including 2697 names of objects of entertainment were investigated. Most of the names are given in Ukrainian, as well as available names borrowed from other languages. The main way of the names formation is appellativian. These ergonyms were analyzed and an attempt of their classification was made. The names of the objects of entertainment business of the western and eastern Ukraine, which were created by onymisation from appellatives, are conditionally divided into subgroups. The names analyzed in this paper have a positive stylistic color and perform an advertising function. The titles with patriotic semantics, an unveiled indication of the type of activity, traditions, quality of providing services, positive, festive atmosphere, cheerful mood, location, romantic, veiled names are fixed. There are also names with indications of food, utensils, names of plants, fish, birds, animals with positive connotations, words to indicate color, names of precious stones and metals. Particular attention is paid to the onymian method of Ukrainian

ergonyms formation. Among the onymian names there are various ergonyms, formed by the transonymization from antroponyms, toponyms, mythonyms, poetonyms, oronyms, katoynonyms, pragmatonyms, anemones, culronyms, film names, names of music groups. Among the names, formed by transonymization the ergonyms created from toponyms and antroponyms are distinguished as the most numerous ones. Among the names of entertainment establishments of the studied regions, foreign names are widely used, borrowed from English, Italian, French and presented in both Latin graphics and transliterated in Cyrillic.

Key words: *ergonym, toponym, antroponym, transonymization, appellative, lexical unit, borrowed name.*